DŮM PÁNĚ

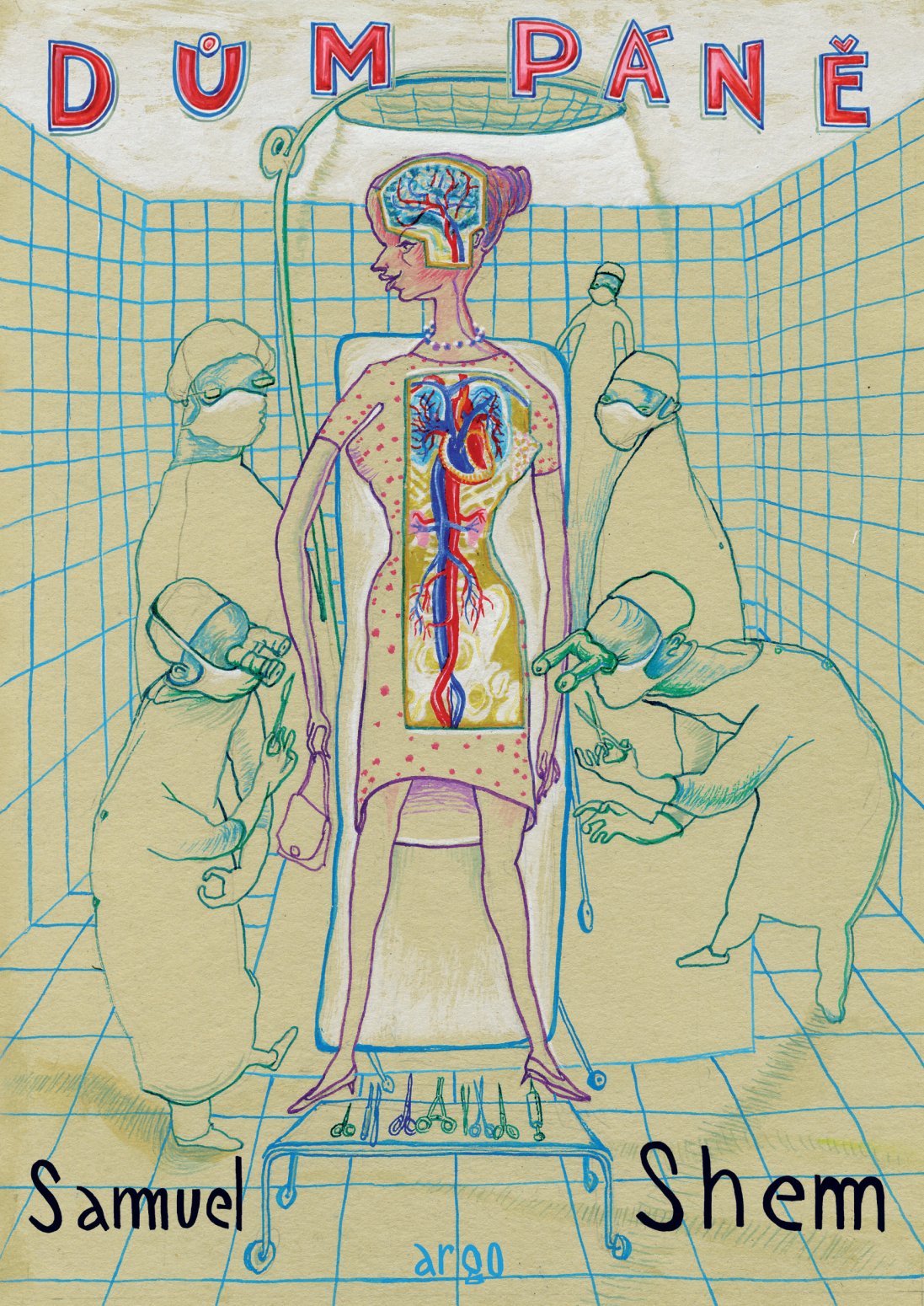

Samuel Shem

argo

ARGO

Samuel Shem

DŮM PÁNĚ

Samuel Shem

DŮM PÁNĚ

Z angličtiny přeložili
David Záleský a Markéta Záleská

argo

Czech edition © Argo, 2022

Copyright © 1978 by Samuel Shem
All rights reserved.
Translation © David Záleský a Markéta Záleská, 1999, 2022
Illustrations © Martin Velíšek, 1999, 2022

ISBN 978-80-257-3686-9 (váz.)
ISBN 978-80-257-3844-3 (e-kniha)

* * *

Pro J a Bena

Přes den zapomenem, kromě těch
okamžiků, kdy rozhodnem se snad
smyšlenou sosnu, smyšlenou sojku hrát.

WALLACE STEVENS
Muž s modrou kytarou

Úvod

* * *

Od lékařů čekáme první poslední. Chováme k nim úctu, protože je potřebujeme; máme za to, že jejich vzdělání a odborné znalosti a svaté nadšení je zbaví vší nejistoty, úzkosti a znechucení, které bychom na jejich místě zažívali my, vidět to, s čím přicházejí do styku, a být žádáni, abychom to vyléčili. Krev, zvratky a hnis je neznechutí; senilita a demence je neděsí; bez problémů se noří do kluzké spleti vnitřností a pouští se do křížku s nakažlivými nemocemi. Tělo a jeho nemoci vnímají odděleně, chladně je uzavřou do diagramů, rychle podrobí neomylné diagnóze a efektivní léčbě. Kniha *Dům Páně* vás těchto iluzí zbaví; je platná pro medicínskou výuku jako *Hlava 22* pro vojenský život – zobrazuje medicínu jako frašku, neorganizovaný chumel packalů, z nejasných příčin potících krev pod ocelovou botou zkorumpovaných a užvaněných nadřízených. V jistém smyslu je *Dům Páně* mnohem drsnější než *Hlava 22*, protože armáda od nepaměti přitahuje posměváčky a satiriky (leckdy je rovnou odvádí), zatímco praktičtí lékaři zobrazovaní v literatuře jsou povětšinou představováni jako dobrotiví, mnohdy hrdinští, přinejhorším komicky nerozhodní, jako horlivý kouzelník Hofrat Behrens z románu Thomase Manna *Kouzelný vrch*.

Ne že by mladí stážisté a rezidenti a sestry představení Samuelem Shemem nebyli sympatičtí; všichni vnášejí do děsivého panoptika lékařské péče pozůstatky svého původního nadšení, a ten nejcyničtější z nich, Tlusťoch, je nejschopnější odborník. Náš hrdina, Roy Basch, připomíná Voltairova Candida svou optimistickou naivitou a nezdolným – přes veškerou hypochondrii své hektické zpovědi – zdravím. Pro výhled z uzavřeného nemocničního panoptika do ztracené krajiny zdraví, zalité sluncem, mu slouží tři okna: sex, nostalgie dětství a basketbal.

Nejokázalejší je sex, který v prostopášnostech s Andělkou a Molly nabývá epický rozměr a pornografickou idealizaci. Mollyiny kalhotky, které náhodou zahlédne, se v jednom z mnoha vášnivých přívalů představivosti stávají plachtou, vzdouvanou dechem života:

„… v kratičkém okamžiku mezi posazením a přehozením nohy přes nohu se zableskne zázračný trojúhelník spodního prádélka, vzdouvající se nad ochmýřeným *mons* jako spinakr pod náporem mírného pasátu se světlými chloupky. Ačkoli jsem o onom orgánu věděl z medicínského hlediska naprosto vše a v jednom kuse jsem se v nějakém nemocném hrabal, stejně jsem po něm toužil, a jelikož jsem si ho představoval zdravý a mladý a čerstvý a světlý a hebký a štiplavě voňavý, chtěl jsem ho o to víc."

V tomto převážně morbidním prostředí přicházejí záchvěvy touhy ze světa tak vzdáleného, jako je svět dopisů Baschova otce, s jejich ledabyle nelogickými spojkami. Sex provozovaný mezi ženskou sestrou a mužským lékařem zde zpodobňuje vzájemnou útěchu, únik pro obě skupiny poskytovatelů péče z všudypřítomné nemoci a smrti, ze všeho nechutného, dojemného, marného a odpuzujícího, co je s tělem spojeno. Je to koedukovaná verze vratkého kamarádství čerstvých stážistů: „Dělili jsme se o cosi důležitého, vražedného a velkolepého."

Ozývá se však i hrdinský tón, byť zdaleka ne tak často a křiklavě jako výsměch, a je možná zrovna tak cenný pro tisíce stážistů, kteří se rozhodli poučit se otevřeně pedagogickými prvky Shemova didaktického románu: třináct zákonů, formulovaných Tlusťochem; teorie o nesmrtelnosti pacochů a minimalistické léčbě; nemocniční politika ODLIFROVÁNÍ a PIGLOVÁNÍ a ZDÍ a ŘEŠET; psychoanalýza křehkých lékařů jako Jo či Potts; záplava lékařských případů, jež ukazují, co se smí a nesmí. Asi jen těžko by se stážista setkal s případem, který by se již v této Bibli odpudivostí neobjevil.

Dům Páně je kniha užitečná, například i kvůli slovníku pojmů, zároveň je však i skutečným románem ve své nejniternější podstatě, jak jej definoval Henry James: coby „impresi života".

Máme zde mírně opožděný bildungsromán třicetiletého Roye Basche, vyprávění o jeho výpravě do údolí smrti a k pravdě o lidském těle, končící

bezpečným návratem k rozumné a zdravě citlivé Berry. Richard Nixon – jeden z nejúchvatnějších prezidentů dvacátého století, alespoň pro romanopisce – a rozdmýchávání aféry Watergate tvoří historické pozadí románu, spojeného s léty 1973–74. V současné době by *Dům Páně* asi nemohl být napsán, a kdyby, ne tak otevřeně; nevázané mnohonárodnostní karikatury by dnes narazily na výrazy jako „rasista", „sexista". Sex sedmdesátých let nebyl bezpečný, v přehršli sugestivně popisovaných onemocnění chybí AIDS a mezi lékařské zbraně přibyla celá řada orgánových transplantací. Přesto je kniha stále aktuální, neboť americký systém zdravotní péče zvolna dosahuje kritického bodu – je čím dál tím přetíženější, dražší a jeho pověst se valem zhoršuje, přičemž groteskní případy chybné či zanedbané péče, o nichž se dočítáme v denním tisku, překonávají fantazii spisovatelů. *Dům Páně* se blíží k druhému milionu prodaných výtisků a stále nabízí studentům medicíny úděs z vystřízlivění i útěchu a pobavení v jejich hippokratovské dřině.

John Updike
duben 1995